

Asia: VN/16052/2021

Kulttuurin tulevaisuustyöryhmän raportti

Lausunnonantajan lausunto

Miten työryhmän raportti onnistuu sanoittamaan ja viestimään kulttuurialan tilannetta ja kehittämishaasteita alan jälleenrakennuksen ja vahvistamisen tarve huomioiden?

Pohjois-Karjalan maakuntaliitto kiittää mahdollisuudesta lausua Kulttuurin tulevaisuustyöryhmän raportista.

Kulttuurialan tulevaisuustyöryhmän raportti onnistuu kuvaamaan selkeästi ja laaja-alaisesti kulttuurialan haasteellisen tilanteen. Raportti on erittäin ajankohtainen, ja siinä esitetyt toimenpiteet ovat kauttaaltaan kannatettavia. Vaikka useimmat raportissa kuvatut kulttuurialan haasteet ovat olleet olemassa jo ennen koronapandemiaa, ne ovat kriisin aikana eskaloituneet. Raportti tarjoaa tiivistettyjä, konkreettisia ja selkeitä toimenpide-ehdotuksia tulevalle hallituskaudelle. Muistilistan tapaan listattuina ne toimivat myös toimeenpanon seurannan välineenä ja edistämisen vipuvartena.

Mitkä raportin toimenpide-esityksistä ovat mielestänne kaikkein tärkeimmät ja kiireellisimmät toteuttaa (max 5)?

1. Taiteen ja kulttuurin rahoitus nostetaan valtion talousarviossa yhteen prosenttiin kaikista talousarvion menoista vuoteen 2027 mennessä (taiteen perusopetusmenojen kanssa 1,15 prosenttiin).
2. Kunnat sisällyttävät kulttuuritoiminnan tavoitteet ja toimenpiteet kunnan strategiaan, talousarviokäsittelyyn ja toiminnan säännölliseen arviointiin yhteistyössä kunnan sisällä eri toimialojen, muiden kuntien sekä kulttuurialan toimijoiden kanssa. (Tähän voisi lisätä myös maakuntaliitot, joiden strategiatyössä kulttuurin ja luovan alan tavoitteet ja toimenpiteet tulisi myös huomioida.)
3. Kulttuurialan työllisyyden parantamiseksi ja yhteiskunnallisen vaikuttavuuden edistämiseksi kehitetään alan rahoitusinstrumentteja ja tukijärjestelmiä.

4. Valtio osoittaa kuntien kulttuuritoiminnan tueksi kohdennettua valtionavustusrahoitusta yhdenvertaisuuden turvaamiseksi (kulttuuriosallistumisen tasa-arvoraha) valtakunnallisten ja alueellisten kehittämistehtävien lisäksi.
5. Palkkatyön, yrittäjyyden ja muiden tulomuotojen yhteensovittamista helpotetaan. Sivu- ja päätoimisen yrittäjyyden käsitteet selkeytetään. Freelancertyön erityispiirteitten tunnistamista ja osaamista vahvistetaan työvoimahallinnon ohjeistuksissa, tulkinnoissa ja ratkaisukäytännöissä, ja tämä tarve huomioidaan myös toteutettaessa TE-palvelujen siirto kuntiin.

Miten voidaan mielestänne vaikuttaa siihen, että työryhmän viestit tulevat huomioiduiksi ja esitykset toteutetuiksi mahdollisimman hyvin seuraavalla hallituskaudella?

Työryhmän raportin luvun 1 toimenpide-ehdotukset vastaavat jo suoraan tähän kysymykseen. Hallituksen tulisi antaa tulevilla hallituskaudella eduskunnalle kulttuuripoliittinen selonteko, jossa huomioidaan tämän raportin toimenpide-ehdotukset. Lisäksi on perustettava kyseisessä luvussa ehdotettu kulttuuri- ja luovia aloja käsittelevä ministeriryhmä ja poikkihallinnollinen elin, jonka tehtävä on paitsi linjausten ja aloitteiden teko myös toimenpiteiden toteutumisen seuranta ja edistäminen.

Kulttuurin ja luovien alojen vaikuttavuudesta on viestittävä laaja-alaisesti, vaikuttavuuden tutkimukseen on panostettava. Opetusministeriön panostus Taiken yhä laaja-alaisempaan toimintaan keskeisenä yhteistyön rakentajana, tiedonvälittäjänä ja rahoituksen kohdentajana on tärkeää.

Lukukohtaiset kommentit

**Luku 1: Annamme kulttuurillemme sille kuuluvan arvostuksen.
Mahdolliset huomionne lukuun ja sen toimenpide-esityksiin.**

Luku nojaa kahteen tärkeään tutkimukseen, joiden tuloksista olisi hyvä edelleen viestiä laajasti. Toisaalta myös kulttuurialan pirstaloitumiseen on kiinnitetty huomiota; alan oman viestinnän selkeyttäminen ja vahvistaminen on myös erittäin tärkeää alan arvostuksen nousun ja merkityksen laaja-alaisen ymmärryksen lisäämiseksi.

Toimenpide-ehdotukset ovat kannatettavia. Kulttuuripoliittinen selonteko olisi hyvä saada annettua jo mahdollisimman aikaisin, jotta sen tuloksia voidaan hyödyntää mahdollisimman hyvin tulevilla hallituskaudella.

Esitys kulttuuri- ja luovia aloja käsittelevän ministeriryhmän perustamisesta on erinomainen, ja poikkihallinnollisuuden edistämistä tarvitaan kaikilla hallinnon tasoilla.

**Luku 2: Kasvatamme hyvinvointiamme investoimalla kulttuuriin.
Mahdolliset huomionne lukuun ja sen toimenpide-esityksiin.**

Luvussa on esitetty erittäin tärkeitä toimenpide-ehdotuksia kulttuurialan kestäväksi vahvistamiseksi. Näistä tärkein on taiteen ja kulttuurin rahoituksen nostaminen yhteen prosenttiin valtion talousarviossa kaikista talousarvion menoista vuoteen 2027 mennessä (taiteen perusopetusmenojen kanssa 1,15 prosenttiin).

Rahoituksen nosto toimii myös kulttuurialanarvostuksen signaalina niin kulttuuri- ja luovan alan toimijoille kuin kuntien ja kansalaisten suuntaan.

Luovien alojen yritysneuvonta on nostettava kaikkien kehitysyhtiöiden tehtäviin.

Yksityisiä henkilöitä koskeva yksityisten lahjoitusten verovähennysoikeiden laajentaminen tieteestä taiteeseen on tärkeä askel taiderahoituksen edistämisessä.

Valtion, kuntien, maakuntien, säätiöiden ja kehitysyhtiöiden yhteistyön lisääminen niin rahoituksessa kuin alan kehittämistoimissa on erittäin tärkeää.

Luku 3: Tuemme tekijöitä ja vahvistamme samalla talouttamme. Mahdolliset huomionne lukuun ja sen toimenpide-esityksiin.

Kaikki luvun 3 kulttuurialan työllisyyden parantamiseksi ja yhteiskunnallisen vaikuttavuuden edistämiseksi esitetyt toimenpiteet ovat erittäin kannatettavia.

Valtionosuusjärjestelmien ulkopuolella olevat kulttuuritoimijat ovat toimintansa resurssoinnin osalta vaikeimmassa asemassa, ja tämä näkyy erityisesti harvaan asutuissa maakunnissa ja pienissä kunnissa. Tätä kautta myös toimenpiteet esitysten ja tuotantojen kiertämisen ja elinkaaren pidentämiseksi ovat tärkeitä sekä alan toimijoiden että pienten kuntien kannalta. Toimivan yhteistyön avulla voidaan saada merkittävää kehitystä aikaan.

Kulttuurialan osaamis pohjaa pitää vahvistaa monipuolisella koulutustarjonnalla, ja koulutuksessa on huomioitava alueellinen kattavuus. Kattavan koulutuksen ja kestävien elinkeinopoliittisten palveluiden ja tukimuotojen kautta edistetään kulttuurin saatavuutta sekä yhdenvertaista ja laadukasta palvelutarjontaa eri puolilla maata. Koulutuksen järjestämisessä tulisi hyödyntää mm. ylimaakunnallista yhteistyötä koulutusorganisaatioiden välillä sekä Taiken ja maakuntaliittojen alueellista asiantuntijuutta.

Osallistuminen koulutuksiin tulee mahdollistaa kaikille varallisuudesta ja työsuhdetilanteesta riippumatta esimerkiksi kulttuurin ja luovan alan toimijoille suunnattavan koulutustuen avulla.

Luku 4: Teemme tarvittavat rakenteelliset uudistukset freelancereiden työskentelyolosuhteiden parantamiseksi. Mahdolliset huomionne lukuun ja sen toimenpide-esityksiin.

Freelancereiden sosiaalisten oikeuksien ja riittävän toimeentulon sekä työehtojen takaaminen on ensiarvoisen tärkeää paitsi ammatinharjoittamisen mahdollistamisen, myös kulttuurin alueellisen saatavuuden ja alan vetovoimaisuuden edistämisen näkökulmasta. Jotta tämä toteutuisi, on alueellista ja paikallista neuvontaa ja koulutusta järjestettävä TE-palveluiden siirron yhteyteen ja jatkuvana.

Ei-tyypillisten työsuhteiden, yrittäjyyden ja muiden tulomuotojen yhteensovittamisen tulisi olla nykyistä huomattavasti joustavampaa, ja tähän liittyvät tavoitteet ovat hyviä ja kannatettavia, samoin eläketurvajärjestelyjen yhtenäistäminen.

Erinomainen toimenpide-ehdotus reilun taiteen periaatteiden noudattamisesta tulisi laajentaa paitsi julkishallinnon, myös kaiken yritystoiminnan piiriin.

Myös uusia toimintamalleja ja avauksia, mm. taiteilijapalkkakokeiluja tarvitaan alan edistämiseksi.

**Luku 5: Tarjoamme kaikille suomalaisille tasavertaiset mahdollisuudet nauttia kulttuurista.
Mahdolliset huomionne lukuun ja sen toimenpide-esityksiin.**

Luku 5 on kaiken kaikkiaan varsin tärkeä. Osallisuus kulttuuriin on oltava jokaisen sivistyksellinen perusoikeus, ja tätä työryhmän raportti ansiokkaasti avaakin.

Kulttuuritoiminnan tavoitteet ja toimenpiteet tulee sisällyttää kuntien lisäksi myös maakuntaliittojen strategioihin, talousarviokäsittelyyn ja toiminnan arviointiin. Useissa maakunnissa onkin jo laadittu maakunnalliset kulttuuristrategiat tai toimenpideohjelmat, joiden avulla voidaan viedä tuloksellista kehitystyötä eteenpäin yhdessä kuntien, kulttuurialan toimijoiden ja järjestökentän kanssa. Vaikuttavuutta on myös säännöllisesti arvioitava.

Kuntien kulttuuritoiminnan tueksi kohdennettu kulttuuriosallistumisen tasa-arvoraha on erityisen kannatettava toimenpide kulttuurin yhdenvertaisen saavutettavuuden edistämiseksi erityisesti harvaanasutuilla alueilla. Muissakin toimenpiteissä on tärkeää huomioida alueelliset erot.

Kuntien ja hyvinvointialueiden yhteistyön kehittäminen kulttuurihyvinvointipalveluiden saavutettavuuden takaamiseksi on välttämätöntä mm. vastuiden määrittämisen ja toiminnan käytännön toimien organisoinnin kannalta. Kaikki kulttuurihyvinvointitoiminnan kohdalla esitetyt toimenpiteet ovat siten tärkeitä ja asiaa hyvin edistäviä.

Taiteen edistämiskeskuksen alueellisen läsnäolon ja yhteistyön vahvistaminen mm. kuntien, taiteilijoiden, taideyhteisöjen ja maakuntaliittojen kanssa on tärkeää ja vaatii Taiken alueellisten yksiköiden vahvistamista ja riittävää resursointia.

Autti Tarja

Pohjois-Karjalan maakuntaliitto - Hannele Autti, kulttuuriasiantuntija